

Politidirektoratet

Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
22/252951 - 38

Sted, dato:
Ski, 23.03.2023

Hørings svar Øst pd. - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler

Det vises til vedlagte hørings svar fra Øst politidistrikt som er utarbeidet av flere fagmiljøer i fellesskap. Vi har valgt å gi våre synspunkter på samtlige av Maktmiddelutvalgets anbefalinger og jeg viser til vedlegget i sin helhet som vårt faglige råd.

Innføring av en generell bevæpning av norsk politi reiser en rekke dilemmaer som utfordrer ulike verdier i politiets samfunnsoppdrag. Det vises her særlig til mindretallets synspunkter knyttet til å opprettholde et grunnleggende sivilt preg og flertallets vurdering av behovet for rask og umiddelbar respons i et vedvarende skjerpet trusselbilde.

Øst politidistrikt består av 29 kommuner, ca 750.000 innbyggere og er Norges nest største politidistrikt. Vi har ansvaret for Gardermoen og store grenseoverganger. Vi er et distrikt med både små tettsteder og folkerike områder i randsonen til hovedstaden. Et stort distrikt som Øst har regelmessig alvorlige, livstruende hendelser der det er viktig at vi kan gi innbyggerne trygghet gjennom å redde liv og begrense skade ved en rask og adekvat respons. De maktmidlene samfunnet stiller til politiets rådighet har derfor stor betydning for vår effektivitet og sikkerhet i denne oppdragsløsningen.

Det er samtidig viktig for oss å ivareta en sivil tilnærming som kan bidra til å skape god dialog og trygge innbyggerne i deres møte med oss. Mindretallet legger vekt på at en generell bevæpning vil ha en negativ påvirkning på innbyggernes samhandling og kommunikasjon med politiet. Øst har relativt hyppig bevæpnede oppdrag (over 1000 pr. år), vi har stått i flere perioder med midlertidig bevæpning og vi har hatt punktbevæpning på Gardermoen siden 1. juli 2018. Til tross for dette har vi ikke registrert tilbakemeldinger på at dette har påvirket publikums holdning til å ta kontakt med oss. Dog kan mangelen på negative tilbakemeldinger skyldes fravær av systematisk kunnskapsinnhenting i forhold til temaet.

Øst pd har som pilot for bruk av elektrosjokkvåpen hatt mulighet til å høste erfaringer med mildere maktmiddel enn skytevåpen. Vi har hatt gode erfaringer med dette gjennom piloten og mener det er riktig og viktig å innføre dette i norsk politi. Vi vurderer likevel at innføringen av elektrosjokkvåpen ikke vil kunne erstatte skytevåpen som maktmiddel i de skarpeste situasjonene.

Trusselbildet er uforutsigbart og under kontinuerlig utvikling. For å ivareta tryggheten til både innbyggere og politiets medarbeidere er vår evne til rask og riktig respons avgjørende for å redusere skadeomfanget. Våre medarbeidere må være forberedt på å håndtere oppdrag på vegne av samfunnet, også med fare for eget liv.

Som politimester er det mitt ansvar å ivareta tryggheten, både til innbyggerne og medarbeiderne. Etter en samlet vurdering veier hensynet til en umiddelbar og skadebegrensende respons tyngre enn at bevæpning kan få en negativ effekt på politiets sivile preg.

Øst politidistrikt anbefaler derfor en generell bevæpning av norsk politi

Med hilsen

Ida Melbo Øystese
Politimester

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Vedlegg:

Høringssvar Øst pd. - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler

Hørings svar

Til: Politidirektoratet
Kopi til: Politimester Ida Melbo Øystese
Fra: Pi. Kristin Aga

Dato: 23.3.2023
Saksnummer: 22/252951-38
Saksbehandler: Kristin Aga

Hørings svar fra Øst politidistrikt – Politiets bruk av maktmidler (Maktmiddelutvalget)

Innledning

Øst politidistrikt (ØPD) har tidligere gitt innspill til Maktmiddelutvalget under utarbeidelsen av rapporten. Hørings svaret denne gangen er utarbeidet av fag- og opplæringsansvarlige på FOT, politiavdelingsledere fra Taktisk avdeling GDE Follo/Østfold og GDE Romerike og politiadvokater fra jourseksjonen og fagstaben til retts- og påtale. Det er i tillegg hentet inn innspill fra andre deler av politidistriktet.

I høringsbrevet fra Justisdepartementet har de skilt ut spesielt en anbefaling fra rapporten som det ønskes tilbakemelding på. Dette gjelder regulering i Politilovens §6 om vurderinger om barnets beste.

ØPD har, etter avklaring med saksbehandler i JD, valgt å svare ut samtlige anbefalinger som utvalget har lagt frem i rapporten. For å gjøre det mer oversiktlig har vi nummerert anbefalingene i den rekkefølgen de er presentert i rapporten. Mange av anbefalingene kan det være relativt enkelt å si seg prinsipielt enig i, men forslagene har en iboende kompleksitet som kan gjøre at effektivering krever endring av gjeldende regelverk eller økt ressursbruk.

Øst politidistrikt ser at et gjennomgående tema i mange av anbefalingene er at politiets registrering og tallmateriale rundt bruken av maktmidler er mangelfull. Dette kan føre til at det er usikkerhet rundt hvilket volum det er på bruken av det enkelte maktmiddel. For å kunne si noe om nødvendigheten om bruk av det enkelte maktmiddel, er det viktig at registreringen også kan si noe om konteksten i hendelsen slik at det blir mulig å forstå hvordan oppdragsløsningen i hver enkel situasjon er vurdert.

Hørings svar

Utvalgets anbefalinger:

- Det bør foretas en overordnet gjennomgang av reglene i politiloven og det underliggende instruksverket som regulerer politiets bruk av makt. Formålet med gjennomgangen bør være å gjøre regelverket mindre fragmentarisk og mer tilgjengelig både for politiet og publikum.*

Øst politidistrikt er enig med utvalget i at regelverket rundt politiets maktbruk kan fremstå som uoversiktlig og fragmentarisk. Reglene rundt maktbruk er regulert i ulike

kilder, det er lover, instruksjoner og rundskriv av ulike alder som er revidert på ulike tidspunkt. Selv om reglene rundt maktbruk fungerer for politiet, kan det være vanskelig tilgjengelig for allmennheten. ØPD viser til de utdypende svarene under anbefaling 2 og 3, og mener at disse underbygger at det er behov for en overordnet gjennomgang.

2. Det bør utredes om det bør foretas endringer i dagens regulering av politiets maktbruk i nødvergesituasjoner, herunder om politiets maktbruk i sin helhet bør reguleres i politiloven.

Øst politidistrikt støtter utvalgets anbefaling om en utredning av om det bør foretas endringer i dagens regulering av politiets maktbruk i nødvergesituasjoner, herunder om politiets maktbruk i sin helhet bør reguleres i politiloven.

Problemstillingen kan illustreres med den alvorlige hendelsen i Sarpsborg 28.08.2021, som endte med at en person ble skutt av politiet og døde som følge av skadene. En slik type situasjon er naturlig nok belastende for de involverte tjenestepersoner på flere måter. Det avgjørende spørsmålet i Spesialenhetens vedtak ble formulert som om tjenestepersonenes handlinger 'likevel' ble ansett som 'lovlig på grunn av nødverge', jf. straffeloven § 18.

Når behovet for en utredning vurderes, kan man spørre seg om i hvilke situasjoner spørsmålet settes 'på spissen' og omfanget av dette. Det kan videre vises til at de politirettlige reglene etter gjeldende praksis uansett gis betydning i de konkrete vurderingene som foretas, ved at de trekkes inn som en naturlig 'referanseramme' for bedømmelsen av politiets handlemåte, jf. HR-2008-905-A. Det ble også gjort i "Sarpsborg"-saken. Det følger videre av praksis at nødvergeregelen i § 18 åpner for en "noe videre ramme" for lovlig maktutøvelse, enn hva som følger av de politirettlige regler. Tjenestepersoner gis da en noe ytterligere beskyttelse mot straffeforfølgning etter nødvergebestemmelsen. I forbindelse med arbeidet med ny straffelov, bemerket departementet i sin vurdering i Ot.prp. nr. 90 (2003-2004 s. 207-209) at nødvergebestemmelsen hadde fungert godt i praksis. Selv om 'Straffelovkommisjonen' i 2002 foreslo å ikke videreføre regelen om pågripelser mv. i nødvergebestemmelsen, ble regelen altså videreført. 'Politiets Fellesforbund' hadde da også meninger om at den aktuelle regelen burde beholdes.

Utvalget har vurdert sammenhengen mellom politiloven § 6 og straffelovens nødvergebestemmelse, og er av den oppfatning at dagens ordning fungerer på en god måte. Det vises imidlertid til at det er argumenter for at ordningen ikke er optimal, jf. pkt. 4.7. Det er både av utvalget og i juridisk teori pekt på prinsipielt problematiske sider ved bruken av nødverge som hjemmelsgrunnlag for politiets maktbruk, sett hen til at dette er en strafferettslig unntaksregel. Reglene i politiloven og straffeloven er videre prinsipielt ulike av natur og formål. Reglene i politiloven er et verktøy for å kontrollere myndighetenes maktbruk og stiller nærmere krav til tjenesteutøvelsen og grensene for denne. I strafferetten er det sentralt å fastsette grensene for det straffbare.

En 'modell' fra Johan Boucht, som har holdt foredrag for utvalget, har vært å utelukkende regulere politiets bruk av makt i politiloven, for å skape et system som kunne anses som mer rettslig tilfredsstillende. Dette ville innebære at politi i tjenesteoppdrag ikke omfattes av nødvergebestemmelsen. Tanken er da at man bøter på dette ved å la politiloven suppleres med en bestemmelse som gir anledning til å gå utover det som ellers vurderes som forsvarlig etter reglene i politiloven, dersom man utsettes for et 'overraskende' angrep. I Sperr og Nilsens artikkel i 'Med ære og samvittighet; Festskrift til Magnus Matningsdal (Gyldendal 2021), Sperr og Nilsen, s.

292-315', har man på sin side stilt spørsmål om man skal revurdere strl. § 18 som grunnlag for en polisier kompetansenorm og stille spørsmål om det er 'behov for å etablere et skarpere og mer nyansert skille, som for politiets vedkommende innebærer at all normering av inngrepskompetanse samles i den spesialiserte politilovgivningen, samtidig som nødvergeinstituttet kan vurderes i de tilfeller hvor polititjenestepersoner utøver selvforsvar, og forsvarshandlingen ikke er hjemlet i politilovgivningen.' Hva dette vil innebære sammenliknet med nåværende regulering og praksis - fremstår som uklart. Som uttalelsen vel antyder, kan man ikke se bort fra at den alminnelige nødvergebestemmelsen vil kunne komme inn supplerende, selv med en nærmere regulering i politiloven.

Det kan uansett være behov for å legge grunnlaget for en nærmere vurdering av forholdet mellom de ulike reglene. Et sentralt poeng er da å tydeliggjøre de ulike perspektivene som gjør seg gjeldende i henholdsvis politiretten og strafferetten.

3. *Justis- og beredskapsdepartementet fremmer et forslag for Stortinget om å endre politiloven § 6 for å fremheve de særlige hensyn som skal tas i møte med barn. Endringen i politiloven § 6 etterfølges av tilsvarende presiseringer i underliggende instruksjer og rundskriv.*

I høringsbrevet fra Justis- og beredskapsdepartementet av 19.12.2022, vises det til Maktmiddelutvalgets rapport 'Politiets bruk av maktmidler', hvor utvalget blant annet har vurdert politiets bruk av maktmidler mot mindreårige. Utvalget anbefaler at det gjøres endringer i politiloven § 6 for å fremheve de særlige hensyn som skal tas i møte med barn. Det vises til at politiloven § 6 er den sentrale bestemmelsen om politiets maktmiddelbruk, og at endringer mest hensiktsmessig kan inntas nettopp her. Et grunnleggende poeng i utvalgets vurderinger, var videre at det må tas hensyn til barnets beste i samtlige av politiets vurderinger, ikke bare ved bruk av makt. Det vises til at dette tilsier at det kanskje er bedre med en generell henvisning til barnets beste i politiloven, enn en konkret presisering av at terskelen for maktbruk skal være høyere. Departementet viser til tre alternative endringer i § 6 som er foreslått av utvalget, som høringsinstansene er bedt om å kommentere og vurdere, eventuelt gi innspill til andre løsninger. Høringsinstansene bes videre om å vurdere om bestemmelsen bør reflektere at det skal tas hensyn til barnets beste ved bruk av makt mot foreldre i barns påsyn.

Nærmere om 'barnets beste'

Barnets beste er ikke et begrep som er benyttet i politiloven, og det er skjønnspreget. Politiets ordenstjeneste er videre omfattende og mangfoldig. Politiloven § 13 har eksempelvis mer karakter av omsorg enn myndighetsutøvelse, og er begrunnet i barnets velferd. Siden politiretten bygger på hensyn som forebygging av kriminalitet og ivaretagelse av ro og orden, vil ikke hensynet til barnets beste alltid ha entydig betydning i dette sporet. I straffeprosessen og strafferetten vil hensynet til barnets beste som oftest tale imot at det gjøres inngrep overfor barnet. I politiretten kan barnets beste i noen tilfeller tale for at det foretas inngrep, selv om inngrepet ikke alltid er sammenfallende med hva som er barnets uttrykte ønske. Barnekonvensjonen har ikke noe klar eller entydig definisjon av hva som ligger i begrepet, og dette må fastlegges i den enkelte situasjon, og hva slags tiltak eller inngrep det er tale om.

Behovet for endringer i politiloven mv.

Når det gjelder det rettslige behovet for å gjøre endringer i politiloven, bemerkes det at plikten til å ta barnets beste i betraktning som et grunnleggende hensyn i norsk rett

allerede følger direkte av den overordnede rettsnormen i GrL. § 104, sikringsplikten i GrL. § 92, og henvisningen i politiloven § 3 til folkeretten, hvor særlig FNs Barnekonvensjon art 3 nr. 1 danner et utgangspunkt. Det vises også til relevante rettigheter og inngrepsvilkår som følger av aktuelle bestemmelser i EMK, avhengig av hvilke inngrep det gjelder, jf. også menneskerettsloven §§ 3 jf. 2. Det vises for øvrig også blant annet til politiinstruksens § 3-1, siste ledd.

Det fremstår som klart at politiets inngrep og tiltak som er rettet mot barn - eller som berører barn - skal ha barnets beste som grunnleggende utgangspunkt. Det gjelder enten dette skjer med hjemmel i politilovens kap. II, eller som ledd i politiets bistand til andre etater. Sentralt i denne sammenheng er videre at politiets tjenesteutøvelse innebærer forholdsmessighetsvurderinger. I møter med barn vil hensynet til barnets beste inngå i en slik vurdering, og dette er uansett en del av avveiningen som foretas i ulike deler av politiets virksomhet. Det følger videre av behovs-, forholdsmessighets- og forsvarlighetskravene i politiloven § 6, at valg av inngrep, fremgangsmåte og terskelen for lovlig maktbruk er relativ i alle sammenhenger, også når det benyttes mot barn eller det er barn til stede. Det gjelder et skjerpet forholdsmessighetskrav ved bruk av makt mot barn, som innebærer at det skal mer til for at maktutøvelsen ovenfor barn skal bli vurdert som forholdsmessig.

Hverken politiloven eller politiinstruksen inneholder imidlertid særskilte vilkår for når det kan brukes makt mot personer under 18 år. Videre inneholder verken politiloven eller politiinstruksen særskilte kvalifiserte forholdsmessighets- og nødvendighetskrav ved bruk av tvang overfor mindreårige. Det er heller ikke egne generelle regler for hvordan politiet skal opptre overfor, eller håndtere barn.

Et sentralt poeng er uansett at en synliggjøring eller kodifisering i politiloven av hensynet til barnets beste, vil kunne ha en pedagogisk og bevisstgjørende funksjon i politiets avgjørelser og handlinger. Bevisstheten til dette vil naturlig nok henge sammen med kunnskap og kompetanse hos aktuelt tjenestepersonell. Dette har imidlertid også betydning for andre aktører, som ved en lovfesting vil kunne påminnes betydningen av hensynet - og gjøre det mer tilgjengelig for bruk i en klage-/domstols-sammenheng.

Inkorporeringen av barnekonvensjonen har kanskje gjort det tydeligere enn tidligere at en ved tolkningen av en rekke bestemmelser må ta hensyn til om et inngrep gjelder barn. De siste årenes erfaringer fra strafferettsområdet har vist at det å lovfeste særlige bestemmelser som gjelder barn, har ført til økt oppmerksomhet om de særlige behov barn har i strafferettspleien. Dette har antakelig en mer generell overføringsverdi. Man kan da anse det som viktig å lovfeste særlige bestemmelser om at det skal tas særlig hensyn til barn, og gjerne også egne bestemmelser der en mer konkret angir hvordan en skal kunne ta slike hensyn. Så blir spørsmålet hvilken implementeringsmåte som får størst pedagogisk effekt.

Strukturell plassering av en endring i politiloven § 6:

Det kan etter vårt syn være nærliggende å plassere regelen i politiloven § 6, da denne bestemmelsen inneholder alminnelige regler for hvordan polititjenesten skal utføres, og angir grunnprinsippene for all politimyndighetsutøvelse; ikke bare ved bruk av makt. Dette harmonerer også godt med utvalgets ønske om å avspeile at det skal tas hensyn til barnets beste i samtlige av politiets vurderinger. En bestemmelse om barnets beste henger nært sammen med og vil inngå i slike vurderinger som må foretas etter § 6, annet ledd. Det kan gjøre det naturlig at endringen skjer i tilknytning til eksisterende bestemmelser om dette. På den annen side kan man spørre seg om bestemmelsen da mister noe egenverdi eller symbolverdi. En plassering i et eget ledd kan dessuten tydeliggjøre hensynet og at dette gjelder generelt, og man kan unngå eventuelle

uklarheter til hvordan dette relaterer seg til andre deler av bestemmelsen. Dersom det sentrale er å fremheve dette særlige hensynet på en tydeligst mulig måte, og dette skal gjøres i politiloven § 6, antas at bestemmelsen mest hensiktsmessig bør inntas i et nytt femte ledd.

Vurdering av de alternative formuleringene

I utformingen blir spørsmålet om regelen skal ta opp i seg den alminnelige regelen om barnets beste som et grunnleggende hensyn. Og eventuelt om den bør formuleres noe annerledes med sikte på aktuelle situasjoner i politiets møte med barn, eventuelt en kombinasjon.

De to første alternativene fremstår som en mer generelt utformet henvisning til barnets beste som et grunnleggende hensyn. Dette minner om forslaget fra Kirsten Sandberg om ny § 4b i straffeprosessloven. En slik formulering tar høyde for at barnets beste er ett tungtveiende hensyn, blant flere hensyn politiet må ta i møte med barn. På denne måten gis et nødvendig rom for å gjøre en helhetsvurdering i den konkrete situasjon. Alternativ 3 inneholder også denne fleksibiliteten, men er formulert på en noe annen og mer omfattende måte. Dette er innledningsvis vidt formulert, jf. *'når politiet opptrer overfor barn'*. Samtidig inneholder alternativet en ytterligere konkretisering med tanke på en bestemt type situasjon hvor man skal ta slike hensyn, jf. uttrykket *'eller med barn som vitne'*.

Hvor konkret eller detaljert en skal lovfeste slike regler, antas å være et hensiktsmessighetsspørsmål. Til fordel for en mer generell og knapp utforming, kan man si at betydningen av hensynet uansett også kan utdypes og 'operasjonaliseres' i underliggende regelverk som instruksjer, rundskriv, eller andre retningslinjer. Det vises eksempelvis til ny nasjonal retningslinje for 'Politiets møter med barn'. På en slik måte vil hensynet kunne konkretiseres ytterligere, opp mot aktuelle situasjoner hvor dette gjør seg gjeldende. Dersom dette gjøres direkte i loven, kan det videre typisk bli spørsmål om det er situasjoner eller nyanser som er utelatt i lovteksten, og som ikke fanges opp av bestemmelsen. Det kan altså være utfordringer med å formulere dette på en dekkende måte, og det fremstår å være begrenset hvor utfyllende en slik bestemmelse kan være.

På en annen side kan en konkretisering ofte være mer pedagogisk og veiledende. Man kan også spørre seg om reglene kan bli så generelle at de ikke gir veiledning i en akutt situasjon, hvor man f.eks. skal vurdere tvangsbruk mot barn. Ved en konkretisering får man også fremhevet det sentrale poenget at dette ikke bare gjelder sakene der det er barnet selv som er mistenkt eller som tiltakene rettes direkte mot, men også der barnet blir vitne til at dette gjøres overfor nærstående. Man kan også få fokus på typetilfeller hvor det er særlig viktig å ha fokus på hensynet til barnets beste. Lovteknisk er det mulig å gjøre reglene konkrete ved å angi eksempler, men samtidig få tydelig frem at formuleringen ikke er uttømmende.

Øst politidistrikt støtter utvalgets anbefaling om å gjøre endringer i politiloven, og at hensynet til barnets beste bør reflekteres på en tydeligere måte enn hva som er tilfelle i dagens regelverk. Det foreslås at man i siste ledd inntar en bestemmelse i tråd med alternativ 3, eller med en noe annen formulering som angitt nedenfor.

Det kan etter vårt syn imidlertid vurderes å endre formuleringen *'når politiet opptrer ovenfor barn'* til en presisering som eksempelvis: *'ved handlinger og avgjørelser som berører barn'*. Uttrykket 'opptrer' kan assosieres til noe fysisk, noe som klart nok passer i

en del situasjoner. Det retter seg likevel ikke like naturlig mot avgjørelser som tas i andre sammenhenger enn en fysisk situasjon. Politiloven § 6 gjelder nettopp for hele politiets virksomhet, ikke bare for fysisk maktbruk. Den gjelder også når det brukes tvangsmidler etter straffeprosessloven, selv om § 170 a da kommer inn som en slags 'lex specialis' ved selve beslutningen om tvangsmiddelbruk. Men for selve gjennomføringen av tvangsmidlene - innenfor rammen av det som er forholdsmessig etter § 170 a - gjelder fortsatt pl. § 6. Dermed vil en plikt til å ivareta barnets beste etter pl. § 6 kunne tilsi at en ransaking/pågrepelse, utsettes til etter at barna er gått på skolen. Denne beslutningen vil da tas forut for det fysiske møtet med barna, og vil ikke naturlig omfattes etter den foreslåtte ordlyden. Derimot vil det omfattes dersom det presiseres at regelen skal gjelde *'ved handlinger og avgjørelser som berører barn'*.

Altså vil man kunne formulere bestemmelsen som følger:

'Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.'

Vurdering av om bestemmelsen bør reflektere at det også skal tas hensyn til barnets beste 'ved bruk av makt mot foreldre i barns påsyn'

Denne formuleringen er også konkretisert, og det blir et spørsmål om hvor utførlig man skal gjøre en endring i politiloven. Etter vårt syn kan man kanskje heller se det slik at dette aspektet tas opp i det generelle prinsippet om barnets beste, og at dette kan utdypes i merknader til enkeltbestemmelser eller rundskriv/retningslinjer.

Om det skal inntas i lovteksten, blir det nærliggende å se på meningsinnholdet i *'bruk av makt mot foreldre'*, i forhold til *'barn som vitne'*, dersom man bruker dette uttrykket. Disse uttrykkene kan i utgangspunktet se ut til å være delvis overlappende i forhold til hva slags situasjoner som kan omfattes. Formuleringen *'med barn som vitne'* synes å ha et videre nedslagsfelt og kan fange opp de tilfellene der det brukes makt mot foreldrene i barnets påsyn, slik at sistnevnte kanskje ikke er nødvendig å si eksplisitt. En slik formulering vil imidlertid ikke nødvendigvis fange direkte opp spørsmålet om det overhodet skal brukes makt mot foreldrene eller om det skal gjøres i barnets påsyn, eller om man eksempelvis skal vente med maktbruk til barnet har forlatt stedet. Det vil uansett kunne følge av den generelle plikten til å ta hensyn til barnets beste, og kan eventuelt utelates i lovteksten og presiseres i forarbeidene.

I begrepet *'foreldre'*, kan det også være andre nærstående i personkretsen rundt et barn, som de har et nært tilknytningsforhold til. Samtidig er det et avhengighetsforhold og lojalitetsbånd mellom foreldre og barn, som gjør at det er naturlig å ha fokus på en situasjon hvor nettopp disse partene involveres. Ved maktbruk ovenfor foreldre, stilles barnet i en særlig sårbar posisjon.

I det menneskerettslige vernet som også er en del av norsk rett, er det ellers ikke tvil om at reglene i EMK art. 3 og art. 8 setter visse grenser for *'inngrep'*, når barnet er nærstående eller til stede som vitne. Det er flere eksempler på at EMD stiller krav knyttet til saker hvor barnet er vitne eller *'påørende'*, og hvor det kan aktualiseres en plikt for staten til å sikre ivaretagelse av barna, se Hadzhieva mot Bulgaria, dom 1. februar 2018 (klagesak 45285/12), Ioan Pop m.fl. mot Romania, dom 6. desember 2016 (klagesak 52924/09).

Dersom man finner at bestemmelsen også skal reflektere at det skal tas hensyn til barnets beste ved bruk av makt mot foreldre, kan det oppnås ved å formulere bestemmelsen som følger:

'Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Dette gjelder blant annet når politiet opptre overfor barn eller med barn som vitne, og ved bruk av makt mot barnets foreldre.'

Man vil da få frem at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn både ved politiets avgjørelser og utførelse av faktiske handlinger. Man vil også fange opp de ulike situasjonene som nevnes, uten å være ekskluderende, se uttrykket 'blant annet', som også f. eks. er brukt i politiloven § 7, annet ledd. Det er imidlertid et spørsmål om man bør utelate uttrykket 'i barns påsyn' dersom dette inntas. Hensynet til barnets beste tilsier at maktbruk overfor foreldrene ikke bør skje i deres nærvær; typisk ved at man avventer inngrep til barna har forlatt stedet - dersom det er mulig i den aktuelle situasjonen.

Innspill til andre mulige løsninger – en annen mulig kombinasjon

Utvalget er inne på ulike innfallsvinkler, når det dels vises til en generell henvisning til barnets beste i pl. § 6, dels en konkret presisering av at terskelen for maktbruk skal være høyere. Dette kan rette seg både mot formuleringsmåten og plasseringen av en bestemmelse om barnets beste.

En alternativ formulering i pl. § 6:

Dersom man skal velge en innfallsvinkel rettet mot at terskelen for maktbruk skal være høyere, kan en annen måte å synliggjøre barnets beste (og 'siste utvei'-prinsippet i Barnekonvensjonen) også gjøres i pl. § 6, femte ledd ved en slik formulering:

'Bruk av makt eller frihetsberøvende inngrep mot barn, skal bare skje når det er særlig påkrevd [og andre tiltak er klart utilstrekkelig].'

Dette vil være en presisering mer etter mønster fra tvangsmidler etter straffeprosessloven, i tilfeller hvor barn utsettes for makt eller frihetsberøvelse. Hensynet til forutberegnelighet og barnets rettssikkerhet tilsier en slik løsning ved denne type inngrep. Med en slik bestemmelse er man over i en presisering av terskel for maktbruk, i motsetning til alternativene i høringsbrevet.

En eventuell endring i pl. § 13:

Pl. § 13 er en bestemmelse som spesifikt retter seg mot 'inngrep ovenfor barn'. I denne bestemmelsen kunne man i tillegg hatt en mer generell henvisning, tilsvarende en som nevnt ovenfor i forhold til pl. § 6. Bestemmelsen kan lyde slik: 'Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn'.

Dette likner på utformingen av første setning i den nye barnevernloven og bestemmelsen i § 1-3. Med en kombinasjon av en lovendring som nevnt i pkt. 6.1 og pkt. 6.2 i hhv. §§ 6 og 13, vil man både kunne ivareta ønsket om å innta en formulering som er utformet på en generell måte, og samtidig synliggjøre terskelen for maktbruk ovenfor barn.

4. Det foretas en ny vurdering av bruk av spyttbeskytter etter at den helsefaglige vurderingen foreligger. Denne vurderingen bør være offentlig. Dersom det besluttes at spyttbeskytter fortsatt skal brukes som

maktmiddel, bør det gis nye regler i instruksverket som setter en høy terskel for slik bruk, og det bør fremgå av instruksen at terskelen er enda høyere for bruk av spyttbeskytter mot barn.

Øst pd har nylig levert innspill til en risikovurdering rundt bruk av spyttbeskytter til Politidirektoratet. Ut fra antallet avviksmeldinger levert i Synergi-systemet etter at forbudet om bruk inntraff, fremstår det som at det er et behov for spyttbeskytter. Dersom det skal gis nye regler rundt bruken av spyttbeskytter, mener Øst politidistrikt at det ikke er riktig å sette en høy terskel for bruk, men fokusere på i hvilke situasjoner det er riktig å bruke spyttbeskytter. Dette bør da gjenspeiles i oppæring og registrering av bruk. Øst politidistrikt mener videre at det ikke trenger å stå noe konkret om at terskelen er enda høyere for bruk mot barn. En slik beskrivelse er ikke gjort for noen andre maktmidler, og Politilovens §6 ordlyd der det skal vurderes om handlingen er nødvendig, forsvarlig og forholdsmessig implisitt gjør at inngrep mot barn vurderes med en høyere terskel enn inngrep ovenfor voksne. I tillegg bemerkes det at bruk av spyttbeskytter eller mulighet for slik bruk, kan føre til at politiets maktbruk kan reduseres i den enkelte situasjon.

- 5. I likhet med Bevæpningsutvalget anbefaler Maktmiddelutvalget at politiets bruk av makt registreres systematisk, herunder ved at det utarbeides verktøy som muliggjør kontinuerlig registrering av maktbruk og som kan gi en samlet oversikt over denne. Oversikten bør offentliggjøres regelmessig, og innholdet bør brukes i politiets erfaringslæring.*
- 6. Det vedtas endringer i instruksverket for å gjøre det pliktig for tjenestepersoner å registrere bruk av andre maktmidler i tillegg til skytevåpen.*
- 7. Det bygges videre på arbeidet med Maktmiddel-applikasjonen. Det arbeides systematisk for å sørge for at bruk av applikasjonen integreres i tjenestehverdagen.*
- 8. Reglene om registrering av bruk av elektrosjokkvåpen i prøveperioden videreføres i den permanente ordningen.*
- 9. Politidirektoratet avgir årlig rapport om politiets maktmiddelbruk, hvor alle relevante tall og data sees i sammenheng med tilsvarende tall og data fra tidligere år.*
- 10. Det vurderes i hvilken grad det er juridisk og etisk spillerom for å registrere antatt alder, kjønn, etnisitet og eventuell psykisk uhelse om personer som det brukes maktmidler mot. Relevante interesseorganisasjoner involveres i utformingen av ordningen for innsamling av slike informasjonskategorier.*

Øst politidistrikt mener at anbefaling 5, 6 og 7, 8, 9 og 10 henger tett sammen, og velger å svare på disse punktene under ett.

Som tidligere nevnt kunne politiets tallmateriale rundt bruk av maktmiddel vært bedre. Økt registrering av det enkelte maktmiddel kunne ha gitt en bedre forståelse for hvor ofte og i hvilke situasjoner det blir benyttet. Det er naturlig å bygge videre på bruken av Maktmiddel-applikasjonen, og utvikle denne slik at det også kan registreres andre maktmidler enn skytevåpen. I tillegg bør det være muligheter for å anføre i hvilken kontekst maktmiddelet ble brukt og hvilke vurderinger som ligger til grunn. Dersom dataen fra applikasjonen skal kunne brukes til forskning må det være av en slik kvalitet at det underbygger vitenskapelige metoder. Dette kan gi en bedre oversikt over politiets bruk av de enkelte maktmidler, og som kan offentliggjøres regelmessig og ved behov. Kroppsbåret kamera på tjenestepersoner er en ordning som flere land har innført. Det har også vært forsøksordninger i norsk politi. En slik

ordning kan bidra til å øke forståelsen for politiets handlemåte og vise kompleksiteten i vanskelige situasjoner. I Norge er befolkningen ulikt sammensatt demografisk og en god registreringsordning vil kunne forklare og underbygge politiets handlemåte ovenfor enkelte grupper.

11. *Politihøgskolen vurderer om det er plass i politiutdanningen til økt fokus på håndteringen av barn og sårbare grupper, om det i større grad bør trenes scenariobasert i håndteringen av barn og sårbare grupper, om det kan legges til rette for økt antall timer i skytesimulator for den enkelte politistudent, og om elementer fra MAP-programmet kan tas inn i politiutdanningen.*
12. *Politihøgskolen vurderer om det er rom for å øke fokuset på håndteringen av barn og sårbare grupper i vedlikeholdstreningen, om det i større grad bør trenes scenariobasert på håndteringen av barn og sårbare grupper i vedlikeholdstreningen, og om elementer fra MAP-programmet kan tas inn i vedlikeholdstreningen.*

Øst politidistrikt legger til grunn at Politihøgskolen har fokus på dette i sin utdanning. På generelt grunnlag kan det sies at politiets grunnutdanning i størst mulig grad bør gjenspeile den arbeidshverdagen nyutdannede polititjenestepersoner vil møte.

Når det gjelder den årlige vedlikeholdstreningen (IP og OÅO) mener Øst politidistrikt at det allerede i stor grad trenes scenariobasert på å håndtere personer med psykisk uhelse. Som eksempel er det utviklet leksjonsopplegg som setter fokus på god oppdragsløsning i situasjoner der personer i livskriser er til fare for seg selv og ikke tredjeperson. Dette er basert på erfaringer fra hendelser der Spesialenheten har sendt avgjørelser til administrativ læring og erfaringer fra eget politidistrikt.

13. *Det etableres lokale samarbeidsrutiner mellom helsetjeneste og politi, etter modell fra samarbeidsrutinen mellom politiet i Bergen, Helse Bergen og Bergen kommune.*

Øst politidistrikt er av den oppfatning at forslaget til Maktmiddelutvalget om at det etableres lokale samarbeidsrutiner mellom helse og politi er viktig og bra. Forslaget likner i det vesentlige på den samarbeidsmodellen som gjelder i Oslo, hvor psykiatrigruppen i Oslo politidistrikt representerer politiet i samarbeid med kommunene og de ulike helseforetakene i området. Dette er en god modell for samarbeid, men er etter ØPD sin erfaring, ikke helt overførbar til et politidistrikt med en annen geografisk og organisatorisk utforming. For ØPD vil en tilsvarende samarbeidsmodell by på utfordringer siden det geografiske nedslagsfelt er større. I tillegg har distriktet 29 kommuner og to helseforetak med tilhørende DPS'er. Erfaring har vist at uavhengig av samarbeidsmodell mellom helse og politi, er det behov for å gjøre lokale tilpasninger. Samtidig er det mye som kunne og burde vært løst sentralt i en koordinerende enhet for distriktet og dernest for hele landet.

Øst politidistrikt av den oppfatning at alle landets politidistrikt trenger en samarbeidsmodell som er gjenkjennbar og tilnærmet lik for påtalejurister og polititjenestepersoner, uavhengig hvor i landet man befinner seg. Vi mener derfor at det bør utarbeides en samarbeidsmodell i alle politidistrikt som har to nivåer. Øverste nivå bør bestå av personer, som i kraft av sin stilling har en distrikts overgripende funksjon, med spisskompetanse og spesiell interesse for samhandling mellom politi, påtale og psykiatri. Hovedoppgaven er ivaretagelse av, og videreføring av sentrale føringer innen fagområdet politi/psykiatri og vil være et fast forum for kompetanseoverføring mellom helse og politi. I tillegg bør øverste nivå sikre at lokalt nivå får en lokal organisering som er dynamisk, tverrfaglig og ivaretagende overfor alle aktuelle instanser, og samtidig

ivareta innbyggerne på en betryggende måte. Øverste nivå skal medvirke til at det utarbeides samarbeidsavtaler mellom aktuelle instanser innen kommune, helse, NAV og politi med lokale variasjoner der det er påkrevd.

I enkelte kommuner i Øst politidistrikt er det etablert faste lokale samarbeidsmøter mellom kommune, NAV, DPS og politi. Disse samarbeidsmøtene har ført til at tiltakene som har blitt iverksatt lokalt har vært mer målrettede enn uten slike møter. Dette har igjen virket kriminalitetsforebyggende med nedgang i hendelser med rus, vold og utagering.

14. Det etableres et system for tverretattlig læring av alvorlige hendelser, herunder hendelser som er initiert ved bistandsanmodning fra helse til politi, og som ender med at noen blir skutt og drept av politiet.

15. Det etableres et fast forum for kompetanseoverføring mellom helsevesenet og politiet i hvert politidistrikt.

Politidirektoratet vurderer i disse dager hvorvidt det er behov for å etablere et nasjonalt kompetansesenter innen psykisk helse og politi. Øst politidistrikt er positive til en slik etablering, og mener det vil være hensiktsmessig med en landsdekkende funksjon, f.eks. et nasjonalt kompetansesenter, som kan ivareta felles oppgaver, regelverk og rutiner på dette fagområdet. Særlig spørsmål knyttet til instansenes taushetsplikt, og adgang til informasjonsoverføring om enkeltpersoner, er spørsmål som bør utredes nærmere på et nasjonalt nivå. Erfaring har vist at reglene for taushetsplikt ofte har virket mer begrensende enn nyttig i situasjoner hvor helse og politi har vært involvert. Dette, og tilvarende spørsmål, bør tilligge et fast nasjonalt kompetansesenter som har en tverrfaglig sammensetning. For øvrig vises til det som er sagt ovenfor om lokale samarbeidsrutiner.

16. Adgangen for politiet til å fremme innleggelsesbegjæringer omtales i det reviderte rundskrivnet til Helsedirektoratet og Politidirektoratet om samarbeid mellom politi og helse.

17. Politidirektoratet og Den høyere påtalemyndighet må sørge for at politiet og politiadvokatene i tilstrekkelig grad er kjent med adgangen til og verdien av å fremme innleggelsesbegjæringer.

18. Det opprettes et permanent «maktmiddelråd», som har i oppgave å gi kvalifiserte råd til beslutningstagere (politidirektoratet, departementet, mv.) knyttet til problemstillinger om politiets bruk av maktmidler. Rådet gis i tillegg kompetanse til på eget initiativ å avgi rapporter og betenkninger om aktuelle problemstillinger knyttet til politiets bruk av maktmidler. Rådet involveres i evalueringen av alvorlige hendelser eller lignende hvor politiet har brukt makt. Rådet bør bestå av representanter fra politiet, akademien, helsevesenet og sivilsamfunnsorganisasjoner. Barnefaglig kompetanse bør også være representert. Det bør vurderes om rådet skal ha et videre kompetanseområde enn bare politiets maktmiddelbruk.

Øst politidistrikt er usikre på effekten av et "Maktmiddelråd". Maktmiddelutvalget foreslår flere steder at kunnskapsnivået om politiets maktbruk bør styrkes og at dette kan måles på enkle, men troverdige måter. ØPD støtter som før nevnt bedre og mer etterrettelig registrering av politiets bruk av maktmidler.

Mye av politiets maktmiddelbruk finner sted etter helt konkrete vurderinger, som ofte ikke lar seg gjenskape i kvantitative data. Når skudd avfyres eller når det anvendes hva man antar er for mye makt, anmeldes saker til Spesialenheten for politisaker. Som regel venter politiet på Spesialenhetens avgjørelse, før man starter egen erfaringslæring. Det er en fordel om politiet raskere kan komme i gang med erfaringslæring, med et tydelig

skille til Spesialenhetens etterforskning. Etter vår vurdering bør det ikke etableres nye utenforliggende organer. Allerede etablerte organer som POD og/eller PHS bør ha dette ansvaret. Likevel er det en fordel om en slik funksjon også kan få med et perspektiv fra kompetansemiljøer som er ubundet av politiet, for å forebygge internkulturell bias, og tunnelsyn. En slik gruppe bør vurdere trender og tendenser, og ikke de enkelte sakene konkret. Formålet må være videreutvikling av eksisterende konsepter innenfor de rammer samfunnet ønsker skal være gjeldende for politiets profil og maktbruk.

19. Justis- og beredskapsdepartementet og/eller Politidirektoratet bør sørge for at det forskes på politiets maktmiddelbruk mot barn og sårbare grupper, på holdninger til bevæpning blant grupper som av ulike grunner er hyppigere i kontakt med politiet enn gjennomsnittsbefolkningen, på hvordan bevæpning påvirker befolkningens tillit til politiet, og på hvordan bevæpning påvirker tjenstepersoners og publikums atferd, herunder om hvordan «våpeneffekten» får utslag i norsk kontekst.

Politiets bruk av makt og maktmidler foregår alltid i en kontekst. Felles og riktig situasjonsforståelse blant involverte aktører, har vist seg å være en tilbakevendende utfordring. Å registrere talldata kan gi et perspektiv på overordnede trender og utviklingstrekk i politiets maktbruk, men for å finne bakenforliggende forklaringer må det forskes parallelt. En kombinasjon av kvantitative og kvalitative metoder vil gi bedre grunnlag for å forstå og videreutvikle politiets bruk av makt. En årlig rapport kan gi en slik overordnet beskrivelse. For å få en riktig forståelse bør forskningen foregå over lengre tidsrom, og vi foreslår at man synkroniserer tidsintervallet for slik forskning med tidsintervallet hvert fjerde for levekårsundersøkelsene i regi av SSB.

I noen byer og bydeler, er ungdom med fremmedkulturell bakgrunn sterkt overrepresentert. Det finnes skoler og byområder i Oslo hvor mer enn 80% har fremmedkulturell bakgrunn. Mye av kritikken mot politiets stopp-og-sjekk-praksis, handler om at denne ungdomsgruppen er overrepresentert. Dette er et eksempel på at kontekst må tas med i vurderingen av talldata. Det er sannsynlig at der 80% av ungdommer har fremmedkulturell bakgrunn, så vil dette prege de registrerte talldataene om alder, kjønn og etnisitet.

I disse tider rulles elektrosjokkvåpen ut i førstelinjen i politiet, som et mindre skadelig alternativ til skytevåpen. Antallet oppdrag som kodes som bistand til helsevesenet, eller "psykiatri", er sterkt økende, og det er åpenbart behov for å styrke kompetanse og rutiner for samhandling med helse i mange av disse hendelsene. Felles forebyggende aktivitet mellom politiet, kommunene og spesialisthelsetjenesten er nødvendig. Ulik situasjonsforståelse, samt usikkerhet i dialogen med alvorlig psykisk syke i en kritisk sykdomsfase, er vedvarende og tilbakevendende utfordringer i politiets hendelses- og krisehåndtering.

20. Flertallet, som består av utvalgsmedlemmene Pål Lagestad, Heidi Kløkstad, Kjetil Lussand, Merete Løkkebakken og Jahn Erik Solheim, anbefaler innføring av generell bevæpning. Mindretallet, som består av utvalgsmedlemmene Marius Dietrichson, Brede Aasen og Åse Langballe, anbefaler videreføring av dagens modell.

Når det gjelder fremtidig bevæpningsmodell, så har ØPD vurdert samtlige modeller som er nevnt i rapporten, men med fokus på de modellene som utvalget har brukt mest tid på. ØPD har etter en totalvurdering landet på at den bevæpningsmodellen som vil ivareta beredskapen, sikkerheten for tredjeperson og HMS for egne mannskaper, er *generell bevæpning*.

Trusselbildet - terror og etterretning

ØPD legger til grunn gjeldende trusselvurderinger fra PST som beskriver et trusselbilde som stadig er i endring. "PST fremhever at vi nå kanskje står overfor det mest mangefasettede spekteret av potensielle terrormål og trusselaktører noensinne. Radikalisering skjer i økende grad på digitale arenaer, med krypterte plattformer og nettverk, og propagandaen produseres i økende grad av sympatisører som inspireres av lokale forhold, og angrep utføres av soloaktører. Mange ekstremister har også psykiske lidelser, noe som kan påvirke radikaliseringsløp og senke voldsterskelen. "

Det pekes videre på utfordringene med å forutse og avverge fremtidige angrep, spesielt fordi trenden oftere viser til soloaktører vs større organiserte angrep.

PST beskriver fellestrekk ved terroristers valg av angrepsmidler, som kan tas i bruk av høyreekstremister og ekstreme islamister. "Valg av angrepsmidler påvirkes av aktørens motiv, ferdigheter, nettverk og hvor tilgjengelige angrepsmidlene er. Avvergede angrep i Vesten viser at svært mange potensielle terrorister ønsker å ta i bruk skytevåpen og/eller eksplosiver, men at de ofte ender opp med å bruke angrepsmidler som er lettere tilgjengelig for dem. "

"De siste årene er mange angrep gjennomført med enkle midler. Med enkle angrepsmidler menes gjenstander som er i dagligdags bruk, som er lett tilgjengelige, og som krever få eller ingen forkunnskaper. Eksempler er øks, kniv, machete, hammer eller kjøretøy. Enkle angrepsmidler forventes å bli brukt av både ekstreme islamister og høyreekstremister, gjerne i kombinasjon med skytevåpen og/eller eksplosiver."

Kort tid før angrepet i Rosenkrantz's gate 25.06.22, ble trusselnivået på islamistisk terror nedjustert. Etter den tragiske hendelsen ble trusselnivået igjen oppjustert, noe som viser kompleksiteten og utfordringene med å nivå sette trusselbildet.

ØPD legger til grunn at trusselen fra høyreekstreme og ekstreme islamister ikke vil bli nedjustert i nærmeste framtid. Det innebærer at politidistriktene vil stå i et krevende trusselbilde som vil gjelde for både publikum og tjenestepersoner. Her bemerkes særlig trusselbildet som gjelder store folkeansamlinger, og at politi også anses som et legitimt mål. Ved store arrangement vil politiet vurdere ev. synlige og forventede sikkerhetstiltak. Dette kan føre til at terrorister flytter angrepet sitt til enklere mål med mindre eller færre sikkerhetstiltak. En slik målforskyvning gjør trusselbildet mer uforutsigbart, og forebygging av terror blir vanskeligere. Politiets evne til adekvat og hurtig respons ved et ev. terrorangrep er dermed desto viktigere. Ved et ev. terrorangrep vil særlig ekstreme islamistiske gjerningspersoner fortsette angrepet frem til de blir stoppet, for å oppnå så høye dødstall som mulig. En rask og kraftfull respons fra politiet er derfor viktig for å redusere skadeomfanget. Samtidig må responderende likevel være forberedt på motangrep fra både ekstreme islamister og høyreekstreme.

En innføring av generell bevæpning vil sannsynligvis ikke kunne forhindre terror, men vil kunne ha en sterk skadebegrensende effekt. Politiet skal håndtere hendelser som inngår i trusselbildet, og man er av den oppfatning at generell bevæpning vil være avgjørende for å møte den trusselen.

I den oversendte trusselvurderingen beskriver PST et "normalbilde", hvor terrortrusselen er på nivå 3 – MODERAT (en eller flere aktører kan ha evne og vilje til å gjennomføre terror i Norge), og det vurderes som MULIG (40-60 %) at ekstremister vil forsøke å utføre terror i Norge. PST vurderer det som sannsynlig at terrortrusselen i overskuelig fremtid vil ligge på MODERAT, alternativt HØY. Det opplyses at dette har i lang tid vært normalbildet, og vil sannsynligvis fortsette å være det.

Konfliktbildet i ØPD

Politidistriktet grenser til Oslo og man har økende erfaring med at de utfordringer som beskrives i konfliktbildet i Oslo pd også rammer ØPD. En del av klientellet bor i vårt distrikt og man ser at konfliktene forflytter seg, og er ikke styrt av politiets distriktsgrenser. Dette konfliktbildet er veldig krevende da det er mange konfliktlinjer å forholde seg til, konfliktlinjer som går på tvers, stadig nye konflikter som dukker opp og at konfliktbildet ofte omhandler personer som har vært involvert i svært alvorlig kriminalitet. Mange av disse personene er involvert i alvorlige hendelser og etterretning viser at det er god tilgang på skyte- og stikkvåpen, og tilgangen synes å være økende. Ofte blir det gitt bevæpningsordre grunnet alvorligheten på oppdragene samt historikken på de involverte personene. Dette er beskrivende for trusselbildet og helt nødvendig for å løse disse oppdragene.

Responstid og responskvalitet

Politiet blir målt på responstiden i alvorlige og tidskrisiske oppdrag. Tidsbruken på enkelte oppdrag kan være kritisk og avgjørende med tanke på å redde liv, samt hindre alvorlig skade, og for å få god responskvalitet er det viktig med felles situasjonsforståelse i innledende fase. Kombinasjonen av høyt arbeidspress på operasjonssentraler, krav om sanntidsføring og fokus på responstid, kan svekke meldingsmottaket og dermed responskvaliteten. Omforent og riktig situasjonsforståelse i alvorlige og akutte hendelser kan bidra til bedre oppdragsløsning i hele verdikjeden ut til førstelinjen.

Like viktig som responstiden, er responskvaliteten som beskriver evnen til så hurtig som mulig løse oppdrag sikkert, effektivt og traumemimaliserende slik at samfunnets, publikums og ledelsens forventninger innfris. Responskvalitet krever tilstrekkelig kapasitet, utstyr og samvirke. Det gjelder både antall patruljer, IP-kategorisering, men ikke minst hvilke verktøy patruljene faktisk har tilgang til. Her vil tilgang til skytevåpen for patruljene være helt avgjørende når motparten både har kapasitet og intensjon om å skade politi og tredjeperson. Dette fungerer når det er gitt bevæpningsordre på konkrete oppdrag. Da vil bevæpningen være en del av utførelsen og politiet kan møte trusselen mye mer direkte enn om de er ubevæpnet eller bruker tid på å bevæpne seg. Tiden det tar å bevæpne seg vil variere, men det påregnes at man må bruke opptil to minutter før våpenet er klart til bruk. Å bruke fokus på å bevæpne seg vil kunne gå ut over muligheten til mentale forberedelser, observasjon, fortløpende oppdragsdialog med involverte enheter og å skape en felles situasjonsforståelse. Det å bevæpne seg under utrykning i en hektisk meldingstjeneste kan også være stressutløsende, noe som senker den menneskelige kvaliteten på utførelsen. I sum vil også bortfall av håndgrep medvirke til økt responskvalitet.

Responstid og responskvalitet går også inn under handlingsplikten som politiet er underlagt. I etterkant av "22/7" ble det gjort et omfattende evalueringsarbeid knyttet til politiets operative innsats. Her påhviler det førstelinjen og da særlig IP4- og IP3-personell, et stort ansvar ved at det er de som skal håndtere trusselen. Det er klare forventninger fra samfunnet at politiet skal handle når vi er på stedet uansett hendelse og trussel.

Tilbakemeldinger ØPD

Tjenesteenhetene i ØPD støtter maktmiddelutvalgets forslag om permanent bevæpning. Opplevelsen blant de ansatte er at flere langvarige perioder med midlertidig bevæpning

har vist at tilliten til politiet ikke svekkes, og at politiet håndterer bevæpning på en god måte. Norsk politi har også en meget god grunnopplæring, og det rekrutteres blant svært godt kvalifiserte søkere. "Det nye normalbildet", jfr. PST sin beskrivelse, representerer etter enhetenes vurdering, et generelt høyt trusselnivå. I tillegg viser etterretning og konkrete hendelser at det tyder på at det er mer våpen ute i kriminelle miljøer, og at terskelen for å bruke disse har blitt lavere.

Det er bekymringsfullt at de fleste som blir skutt av politiet er mennesker i en kritisk fase av psykisk sykdom. Nedjusteringer i helsesektoren vil påvirke politiets håndtering. Vi må håndtere personer som ikke skulle ha vært ute på gata. Man må også se på behovet for å øke behandlingsskapiteten på spesielt personer med psykisk uhelse.

ØPD er også av den oppfatning at en satsing på en psykiatrigruppe som man har startet med i blant annet Oslo pd, med fordel kunne vært etablert og testet ut i flere politidistrikt. Det er også bekymringsfullt at det brukes mye alvorlig vold blant unge kriminelle, og at dette synes å tilta i omfang. Dette er en gruppe som i enda større grad skulle vært underlagt effektive og målrettede tiltak i et forebyggende perspektiv. Uavhengig av spørsmålet om bevæpning så bør politiet fortsette å ha fokus på forebygging.

Noen eksempler på erfaringer fra hendelser i ØPD

Januar 2019: Mann og dame sloss ute. Mann trekker damen etter seg. Mannen løper fra politi. Mannen er sint. Mannen løper inn i leilighet og truer med å drepe politi. Mann kaster farlige gjenstander mot politi. Mann sier han skal skyte, knivstikke og brenne politiet. Løst ved bruk av ESV.

Sept 2019: Under ransaking av adresse kom plutselig en tilfeldig kvinne gående med kniv i hånden på utsiden. Jeg stod alene utenfor boligen som skulle ransakes. Kvinnen fremstod som psykotisk, reagerte ikke på anrop. ESV ble trukket, og truet med. Kvinnen la fra seg kniven, men tok denne opp igjen. Det ble derfor på nytt truet med ESV, og laser ble satt mot kvinnen. Kvinnen la fra seg kniven, og ble lagt i bakken av patruljen.

Sept 2020: Patrulje blir sendt til adresse for å pågripe ifm brudd på besøksforbud. Idet siktede åpner døra og ser politiet løper denne inn i huset. Politiet følger etter og ser at personen henter et gevær bak sofaen og begynner å peke med denne mot politiet. Tjenestepersonene har allerede trukket ESV og avfyrrer denne med god effekt. Patrulje var ikke bevæpnet.

Juni 2021: Patrulje skal forkynne et dokument på adresse. Bli møtt av beboer i døra som truer dem med kniv og de får trukket seg unna. Kom senere ut med 3 kniver hevet mot patrulje som sto i sikring. Avfyrt ESV med virking.

Vurdering av alternative bevæpningsmodeller

Maktmiddelutvalget har beskrevet ulike bevæpningsmodeller og ØPD registrerer at utvalget velger å fokusere på to modeller, hhv. dagens modell med fremskutt lagring av skytevåpen i kjøretøy og en modell som innebærer generell bevæpning.

I ØPD har det vært punktbevæpning på Gardermoen siden 1. juli 2018. Erfaringene fra tjenestepersonene er at de føler seg bedre i stand til å respondere på uønskede hendelser og andre samvirkeaktører på flyplassen uttaler økt trygghetsfølelse. Det har ikke vært registrert tilbakemeldinger fra publikum som indikerer negativ reaksjon på at patruljene er bevæpnet, og patruljene har ikke merket endring i publikums holdning til å ta kontakt med politiet. Dette samsvarer med tilbakemeldinger fra tjenestepersoner ellers i politidistriktet under den midlertidige bevæpningsperioden.

Punktbevæpning eller geografisk begrensning av bevæpning medfører utfordringer når patruljer må flåtestyres inn og ut av områder, med eller uten bevæpning. Dette kan være utfordrende å administrere, men også oppleves for publikum som uforutsigbart med tanke på forståelsen av trusselbildet.

Generelle betraktninger vedrørende innføring av generell bevæpning

Man har i dag velfungerende rutiner når politiet er midlertidig bevæpnet. Det innebærer at patruljer skal anmode om bevæpningsordre eventuelt at operasjonsleder gir bevæpningsordre ved utlesing av oppdrag. I tillegg føres væpnede oppdrag i Maktmidler og det pekes ut leder på oppdraget. Dette ivaretar kvalitetskontrollen på oppdrag som har en trussel som hjemler bevæpning. Vi kan ikke se at en innføring av generell bevæpning vil endre på vilkår for bevæpning og bruk av skytevåpen. Vi legger til grunn at ovennevnte rutiner vil bli videreført og at kvalitetskontrollen fortsatt blir ivaretatt og videreført ved en innføring av generell bevæpning.

Rapporten fra Maktmiddelutvalget beskriver godt de ulike tidsperiodene hvor politiet har vært midlertidig bevæpnet. Det har vært i forholdsvis lange perioder, og når vi legger til at politiet oftere enn før bevæpner seg også når politiet er ubevæpnet, så er vi av den klare oppfatning at folk flest er vant med å se et bevæpnet politi. Vi støtter flertallets oppfatning om at en innføring av generell bevæpning ikke vil gå på akkord med at politiet skal ha et sivilt preg. Det er god våpenkultur i politiet og tjenestepersoner som bærer våpen gjør dette på en bevisst og profesjonell måte. Det er mye fokus på trening med tanke på bevisstgjøring om valg av maktmiddel, bl.a. igjennom TAD trening (Time and distance, som fokuserer på valg av maktmiddel ift trussel, tid til rådighet og valg av maktmiddel) og våpenhåndtering generelt. Generelt er det høy bevissthet og gode rutiner når det gjelder oppdrag og opptredener hvor tjenestepersoner velger å gjennomføre dette ubevæpnet.

ØPD var en del av det 2-årige pilotprosjektet med å teste elektrosjokkvåpen (ESV), også som en del av et felles forskningsprosjekt sammen med Sverige. Gjennom dette prosjektet har politiet gjort seg mange erfaringer. ble det har høstet mange erfaringer i løpet av prosjektperioden. Ytterligere forskning og vurderinger bør i så fall være om ESV kan erstatte andre maktmidler. ESV er et godt og velkomment supplement, men vil aldri kunne erstatte skytevåpen som maktmiddel i de skarpeste situasjonene.

Konklusjon

På bakgrunn av dagens trussel- og konfliktbilde, krav til responstid og responskvalitet, oppdragshyppighet med væpnede oppdrag samt erfaringer basert på reelle hendelser, mener ØPD at det må innføres generell bevæpning. Hensikten med dette vil være å best mulig ivareta samfunnsoppdraget både i hverdag og alvorlige hendelser som følge av trusselbildet. Kortest mulig responstid og best mulig responskvalitet kan ha betydning på liv og død for publikum. Det legges til grunn at generell bevæpning ikke vil rukke ved prinsippet om at politiet skal ha et sivilt preg, og at det ikke vil gå utover politiets kommunikasjon med publikum.

Kristin Aga
Enhetsleder Felles enhet for operativ tjeneste